

INNOWACYJNE FORMY PRACY ARTYSTÓW W DOBIE PANDEMII KORONAWIRUSA SARS COV-2

Ks. dr hab. Mariusz Kuciński, prof. KPSW

Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy
e-mail: m.kucinski@kpsw.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-8147-9484>

Mgr Jowita Peroń-Brzozowska¹

e-mail: jowita.peron.brzozowska@gmail.com

Streszczenie: Na przełomie roku 2019 i 2020 wybuchła w świecie pandemia koronawirusa Sars Cov 2. Zjawisko to stało się globalnym problemem na tle gospodarczym, ekonomicznym i społecznym. Podczas trwania pandemii rząd wprowadził szereg obostrzeń, które miały na celu ograniczyć rozprzestrzenianie się wirusa. Wszelkie punkty gospodarcze i instytucje kulturalne zostały zawieszane do odwołania. Wpłynęło to na brak pracy i redukcję stanowisk, co przyczyniło się do zwiększenia bezrobocia. Skutki pandemii w znaczący sposób odczuł sektor kultury i sztuki. Wielu artystów w obliczu trudnej sytuacji postanowiło poszukiwać nowych rozwiązań, aby móc kontynuować swoją pracę. W dobie społecznej izolacji szansą dla kultury i sztuki okazał się Internet. Artyści postawili na sztukę online, jako dalszą kontynuację swoich działań. Taka forma pracy miała zapewnić im stabilność finansową. Internet stwarzał przed nimi bogate możliwości i mógł mieć swój udział w wielu innowacyjnych koncepcjach, szczególnie w dziedzinie sztuki. W niniejszym artykule zostaną przedstawione aspekty, które będą dotyczyły innowacyjnej formy pracy artystów podczas pandemii koronawirusa i ich aktywności w Internecie. Co więcej, spróbuje on dać odpowiedź, czy podczas korzystania z Internetu artyści nabyli nowych kompetencji, takich jak szkolenia z metod i technologii informatycznych oraz czy podczas pandemii udało się artystom stworzyć innowacje w dziedzinie sztuki poza Internetem.

Słowa kluczowe: artysta, kultura, społeczeństwo, pandemia koronawirusa, formy pracy artystów w Internecie, inkultuacja, wychowanie, socjalizacja.

¹ Mgr Jowita-Peroń, absolwentka studiów magisterskich pedagogiki rewalidacyjnej na Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy. Podczas nauki otrzymała stypendium naukowe rektora za wysokie wyniki w nauce. Pedagog oraz instruktor tańca, sportu i rekreacji.

1. Znaczenie kultury i sztuki we współczesnym społeczeństwie

Terminu kultura używano od bardzo dawna. Jest to pojęcie znane i używane przez społeczeństwo. Z łacińskiego słowo kultura to *cultura* i oznacza uprawianie roli [Suchecki 2012, s. 297; Gajda 2008, s. 17].

Kultura według Cycyrona, znanego pisarza i mówcy z epoki starożytności to także uprawa ducha. Kultura ma za zadanie kształtować człowieka w taki sposób, aby mógł on identyfikować się ze wszelkimi postawami i zasadami panującymi w danym społeczeństwie. Poprzez kulturę człowiek ma odkryć swoją tożsamość i dążyć do samodoskonalenia [Gajda 2008, s. 298; Filipiak 2009, s. 9-10].

Kultura jest dorobkiem społeczeństwa, pewnym jego wytworem, który może mieć charakter materialny (obiekty, przedmioty, dzieła artystyczne) bądź niematerialny (przekazywanie wiedzy, wartości, poglądów z pokolenia na pokolenie) Filipiak 2009, s. 9-10].

Kultura ściśle łączy się ze sztuką, poprzez którą człowiek poznaje swoje człowieczeństwo, co więcej kształtuje wartości i poglądy na temat otaczającej go rzeczywistości. Sztuka prowadzi także do zaspokajania potrzeb ludzkich oraz do rozwoju człowieka na różnych płaszczyznach w jego życiu [Wilk 2015, s. 10; Lisiecki, Bobrowicz 2009, s. 15-16].

Sztuka nazywa to, czym jest piękno oraz estetyka, tworząc kategorie, które oba te pojęcia muszą spełniać, aby można było nazwać je sztuką. To znaczy, że pojęcie brzydoty również jest przez sztukę określane ale jako przeciwieństwo piękna i estetyki. Natomiast sztuka nie dla każdego człowieka jest taka sama, gdyż nie każdy pojmuje piękno w ten sam sposób Lisiecki, Bobrowicz 2009, s. 23; Estreicher 1988, s. 6-7].

Sztuka jest wytworem człowieka-artysty, który: „[...] tworzy dzieła w zakresie architektury, architektury wnętrz, architektury krajobrazu, urbanistyki, literatury pięknej, sztuk plastycznych, muzyki, fotografii, twórczości audiowizualnej, choreografii i lutnictwa artystycznego oraz sztuki ludowej, będące przedmiotem prawa autorskiego”².

Współcześnie zawód artysty, może być zawodem wykonywanym przez człowieka. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego utworzyło podział na zawody artystyczne. Obecnie obowiązująca klasyfikacja została opublikowana 8 kwietnia 2019 roku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i ukazuje następujące podziały: plastyk (ukończenie liceum o profilu plastycznym, przykładowe zawody: projektowanie wnętrz, wystaw, filmowanie, fotografia, rzeźba itp.); muzyk (ukończenie szkoły muzycznej, lub policealnej, przykładowe zawody: gra na instrumentach, rytmika, wokalistyka); aktor scen muzycznych (ukończenie szkoły policealnej muzycznej, przykładowe zawody: wokalistyka, balet, aktorstwo); aktor cyrkowy (ukończenie szkoły o specjalizacji sztuka cyfrowa, przykładowe

² Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, (Dz. U. z 2015 r. poz. 121, 689 ze zm.), www.isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19981370887 [11.07.2021].

zawody: gimnastyka, akrobatyka, klaunada); tancerz (ukończenie liceum o profilu baletowym lub szkoły o profilu sztuka tańca, przykładowe zawody: tancerz)³.

Pomimo tego, że zawód artysty zawiera się w powyższym rozporządzeniu to jego status zawodowy w kwestii norm prawnych nie jest do końca sprecyzowany. Największym problemem dla branży artystycznej staje się aspekt finansowy. Biorąc pod uwagę wynagrodzenie przeciętnego artysty, to jest ono w większości przypadkach niskie lub nieregularne. Taka kolej rzeczy prowadzi do niemożności opłacenia podstawowych składek zdrowotnych czy emerytalnych. Następnym problemem jest charakter zatrudnienia, gdyż artyści przeważnie pracują na umowach cywilno-prawnych czyli tzw. umowa zlecenie/o dzieło, co powoduje ograniczenie płynności finansowej oraz wspomniane wcześniej problemy związane z ubezpieczeniem [Kaczmarek 2019, s. 183].

Nad istotą nieokreślonego statusu artysty czuwa Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru, Filmu, Radia i Telewizji (ZASP), natomiast nie zmienia to faktu, że duża część artystów w dalszym ciągu nie potrafi odnaleźć się na rynku pracy. Jedyną możliwością jest podjęcie pracy w charakterze etatu [Szulborska-Łukaszewicz 2017, s. 379].

Często zadasza się jednak, że współcześni artyści nie są wyposażeni w umiejętności menadżerskie odnośnie auto-promocji. Poznanie takich dziedzin, jak promocja wizerunku artysty czy planowanie kariery zawodowej ułatwiłyby sprawne funkcjonowanie na rynku pracy. Niestety większość artystów nie korzysta ze szkoleń menadżerskich lub nie posiada wiedzy z tego zakresu [Kaczmarek 2019, s. 183].

Jak już zostało wspomniane wcześniej artysta tworzy dzieła, zatem inicjuje pewne działania artystyczne. Działania te są cenne z uwagi na rozwój społeczeństwa i jego funkcjonowanie w określonym środowisku. Działania te wpisują się w funkcje wychowawcze, socjalizacyjne i inkulturacyjne. Wychowaniem nazywa się proces polegający na włączeniu człowieka z do określonej kultury. Są to celowe i przemyślane zabiegi stosowane przez osoby odpowiedzialne za rozwój jednostki ludzkiej. Działania te mają prowadzić człowieka do rozwoju osobistego w różnych obszarach życia, w wyniku czego ma ona osiągnąć samodzielność [Węgrzyn-Jonek 2014, s. 6-7; Kunowski 1997, s. 165-166].

Z kolei socjalizacja to tzw. uspołecznianie człowieka, czyli zadaniem socjalizacji jest to, aby człowiek stał się częścią społeczeństwa i miał obiektywistyczne usposobienie w stosunku do otaczającego go świata [Zduniak 2013, s. 48; Berger, Luckmann 1983, s. 204-205].

Inkultuacja jest to inaczej wrastanie w określoną kulturę. Człowiek będący częścią danej kultury nabywa pewne modele i schematy postępując zgodnie z nimi. Natomiast nie zawsze są one zgodne z kwestiami moralnymi i przyjętymi przez

³ *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2019r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa artystycznego* (Dz.U.2019.717), www.prawo.pl/akty/dz-u-2019-717,18843417.html [28.07.2021].

jednostkę wartościami [Skuza 2011, s. 231; Pachplski, Słaboń 2001, s. 163].

Działania artystyczne mogą mieć charakter wychowawczy: wychowania estetycznego i wychowania przez sztukę. Wychowanie estetyczne obejmuje człowieka, który podlega istocie wychowania. Wychowanie człowieka od strony artystycznej pobudza jego zmysły. Wizyty w obiektach kulturalnych i sztuki wpływa na postrzeganie przez niego rzeczywistości. Natomiast zadaniem wychowania człowieka poprzez sztukę jest zachęcanie go do własnej aktywności w tej, aby sam stał się inicjatorem i artystą [de Tchorzewski 2018, s. 159].

Poprzez działania artystyczne człowiek daje ujście negatywnym emocjom, poszerza swoją kreatywność, a także myślenie problemowe oraz kształtuje moralność jednostki ludzkiej. Działania w dziedzinie sztuki pełnią różnorodne funkcje: afirmacyjna (postrzeganie samego siebie, akceptacja); estetyczna (doświadczenia ludzkie); moralna (poszerzanie wartości moralnych); kompensacyjna (wyrównuje różnorakie braki); terapeutyczna (wpływa na zdrowie fizyczne i psychiczne); katartyczna (uwalnia ze skumulowanych emocji np. po ciężkich przeżyciach); ludyczna (wartościowe spędzanie czasu wolnego); kształcąca (wielowymiarowe spojrzenie na problem) [Zarzecki 2012, s. 132-133].

Wychowanie do wiedzy w kontekście wychowania estetycznego jest kluczowe w poznaniu dorobku cywilizacji, historii kultury i wielu procesów, odbywających się wokół tych pojęć. Jak na przykład poznanie rzeczywistości oraz owych procesów, aby pomóc jednostce ludzkiej zrozumieć zjawiska występujące w otoczeniu [Zarzecki 2012, s. 132-133].

Działania artystyczne przyczyniają się do kontaktów międzyludzkich, co przenosi się na relacje pomiędzy jednostkami i grupami społecznymi, a w wyniku tego procesu kształtuje się wspólnota międzyludzka [Wilk 2018, s.75-76].

Edukacja z zakresu kultury i sztuki ma wpływ na działania artystyczne, co więcej przyczynia się do promowania dorobku kulturalnego oraz wpisuje się w proces inkulturacji, co pogłębia wrażliwość kulturalną ze szczególnym uwzględnieniem szacunku wobec innych kultur. Proces ten łączy dziedzictwo z teraźniejszością, co sprzyja pogłębianiu się relacji społecznych. Skupia się na wychowaniu do obywatelstwa i do wartości moralnych. Kładzie nacisk na edukację w kontekście wielokulturalności oraz interkulturalności [Wilk 2018, s.75-78; Torowska 2005, s. 36].

2. Pandemia i jej wpływ na formę pracy artystów

Pandemia koronawirusa wybuchła w grudniu 2019 roku w Chińskim mieście Wuhan. W 2020 roku aż w 84 państwach choroba rozprzestrzeniła się w błyskawicznym tempie. W odstępie krótkiego okresu czasu choroba zyskała miano światowej pandemii [Duszyńskim, Afelt 2020, s. 7].

Koronawirus zwany także jako COVID-19 spowodował wiele zmian na tle ekonomicznym, gospodarczym i społecznym. Zaczęto wdrażać obostrzenia sanitarne i rozmaite restrykcje. Wirus przyczynił się także do powstania tzw.

lockdown'u, poprzez który zamknięto punkty gospodarcze i ograniczono w dużej mierze kontakty społeczne [Duszyńskim, Afelt 2020, s. 12].

Sytuacja ta w konsekwencji przyniosła wzrost bezrobocia, gdyż gospodarka została zamrożona na czas trwania pandemii. Część społeczeństwa przeniosła swoje działania do Internetu⁴.

Artyści w obliczu pandemii szczególnie odczuli jej skutki w swojej pracy. Wszelkie instytucje kulturalne, teatry czy placówki przestały funkcjonować. Co więcej, odwołano koncerty, wydarzenia kulturalne i wstrzymano podróże. Grono artystyczne, podobnie jak i większość społeczeństwa, nie było przygotowane na taki przebieg zdarzeń⁵.

W czasie pandemicznej rzeczywistości artyści pozostali z dużymi kosztami składek na ubezpieczenia, co spowodowało liczne spory i frustracje, w wyniku czego zaczęto domagać się zredukowania kwoty ubezpieczenia do najniższej możliwej. Brak umowy o pracę w tym czasie stało się dużym zagrożeniem dla tej branży⁶.

Artyści w tym czasie mieli również problem z poszukiwaniem pracy w innych branżach aniżeli artystycznej, ponieważ jak opisują w swoich świadectwach, wielu pracodawców widząc CV artystów nie traktowało ich poważnie jako potencjalnych kandydatów na pracowników. Problem nieokreślonego statusu artysty uwydatnił się w dużej mierze podczas pandemii. Spowodowało to bowiem wiele trudności zawodowych wśród grona artystycznego⁷.

Niewątpliwie dużą szansą dla artystów okazał się powrót do pracy tuż po *lockdownie*. Władze rządowe zdecydowały się na odmrożenie gospodarki, dzięki czemu część artystów mogła kontynuować swoje działania artystyczne i pracę. Głównie byli to tancerze teatralni bądź też artyści z różnych szkół baletowych⁸.

Duża część placówek i instytucji kulturalnych na czele z artystami postanowiło szukać sposobów na nową formę pracy podczas pandemii koronawirusa. W większości przypadków korzystano z możliwości jakie daje Internet. Dlatego wielu ludzi z branży artystycznej zdecydowało się przenieść działania artystyczne i swoją pracę do Internetu. Internet stawał się inspiracją do nowych pomysłów,

⁴ M. Śmigiel, J. Łyjak, Raport, *Koronawirus a gospodarka UE. Wpływ na wybrane kraje Unii Europejskiej*, newdirection.online, 2020, s. 6, www.newdirection.online/2018-publications-pdf/Koronawirus_a_gospodarka_Wplyw_na_wybrane_kraje_Unii_Europejskiej_Impact_of_the_covid_19_pandemic_on_selected_EU_countries Maciej Śmigiel_Jakub Łyjak-ND_Raport.pdf [31.07.2021].

⁵ Raport, *„Eksperytyza 22. Status artysty – czas pandemii, czas stabilizacji”*, Open Eyes Economy Summit, 2020, www.oecs.pl/wp-content/uploads/2020/07/EKSPERTYZA-22.pdf [3.07.2021].

⁶ Tamże.

⁷ A. Olender, *Śmieją się z nas, kiedy wysyłamy CV”*. Ten wywiad o życiu artystów zostanie ci w głowie na długo, 11.11.2020, www.natemat.pl/326359,artysty-w-czasie-pandemii-nie-maja-zadnego-wsparcia-ze-strony-rzadu# [6.07.2021].

⁸ D. Ilczuk, Raport, *Artystki i artyści Teatru w czasach COVID-19. „Dopóki jawi się przede mną kolejna premiera, będę walczyć”*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2021, s. 38, [www.instytutteatralny.pl/upload/files/Artystki%20i%20artyści%20teatru%20w%20czasach%20COVID-19\(2\).pdf](http://www.instytutteatralny.pl/upload/files/Artystki%20i%20artyści%20teatru%20w%20czasach%20COVID-19(2).pdf) [6.07.2021].

a nawet innowacji na płaszczyźnie sztuki⁹.

Pandemia przyniosła także szereg zagrożeń do świata artystycznego. Po pierwsze zamknięcie teatrów do odwołania przełożyło się na wstrzymanie spektakli i zawieszenie wielu przedsięwzięć¹⁰.

Po drugie, jeżeli artyści na skutek pandemii przenieśli swoje działania do Internetu to część z nich nie posiadała odpowiedniego przygotowania do pracy zdalnej, szczególnie w kwestii prowadzenia warsztatów i zajęć online za pośrednictwem programów komputerowych. Powstała więc pilna potrzeba nie tylko masowych szkoleń artystów z programów informatycznych do pracy zdalnej ale i z merytorycznego prowadzenia takiej formy zajęć¹¹.

Po trzecie, jeśli artyści zdecydowali się już na pracę zdalną z domu to zagrożeniem dla nich mogło być ograniczenie ich kreatywności i wydajności na skutek obecnych w domu innych domowników, którzy mogliby utrudniać pracę artystom i wpływać ponadto na jakość ich pracy oraz dalszą motywację do działań artystycznych¹².

Dużą szansą dla artystów okazały się programy rządowe, które oferowały pomoc finansową w formie świadczeń postojowych jak i zasiłków dla artystów dotkniętych skutkami pandemii. Do przykładowych programów rządowych należą m.in.: Program Krakowski „Kultura odporna” – program oferował dofinansowanie dla artysty o wartości 2500 zł do działań artystycznych; Program Warszawski „Mobilni w kulturze” – program utworzony przez prezydenta Warszawy. Celem projektu było utworzenie przez artystów dzieła na zasadach ustalonych przez program. W projekcie mogli brać udział artyści z długim stażem w swojej profesji; Program Wrocławski Interwencji Społecznej – artyści, którzy zgłosili się do tego programu i spełnili określone kryteria mogli skorzystać z dofinansowania na opłacenie czynszu budynków mieszkalnych artystów¹³.

Ważnym wsparciem dla artystów okazało się również pomoc ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego między innymi poprzez pomocne projekty w walce z pandemią jak Program „Kultura w sieci”, którego celem było wsparcie finansowe artystów, którzy chcieli dalej pracować w branży artystycznej pomimo pandemicznych obostrzeń. Projekt ten dał możliwość pozyskania środków finansowych w wysokości 2080 zł. Aby otrzymać taką pomoc należało spełnić pewne

⁹ K. Czyżewski, J. Fogler i in., Raport, „Raport kultura. Pierwsza do zamknięcia, ostatnia do otwarcia. Kultura w czasie pandemii COVID-19”, Open Eyes Economy Summit, 2020, s. 16, www.scenastu.pl/assets/Pliki-do-pobrania/Raport-kultura-23.10.pdf [2.07.2021].

¹⁰ D. Ilczuk, *Raport, Artystki i artyści...*, dz. cyt., s. 61. [6.11.2021].

¹¹ J. Knera, A. Jelińska, Analiza, *Stan sektora kultury i jego odmrażanie w czasie pandemii*, Obszar Metropolitalny Gdańsk Gdynia Sopot, 2020, s. 17-18, www.metropoliagdansk.pl/upload/files/Odmrazanie%20sektora%20kultury%20%20w%20okresie%20post%20pandemicznym%20spowodowanym%20Covid%2019%206maja%202020.pdf [10.07.2021].

¹² Tamże, s. 51.

¹³ D. Iwanowski, N. Szewczyk, Raport, *Inna kultura jest możliwa. Koronawirus i przyszłość kultury w Polsce*, Instrat Policy Paper, 2020, s. 13, www.instrat.pl/wp-content/uploads/2020/09/Instrat-Policy-PaperInna-Kultura.pdf [3.07.2021].

warunki, czyli wskazać na pogorszenie się sytuacji materialnej przez artystów przez pandemię koronawirusa¹⁴.

Nowe realia dla branży artystycznej spowodowały, iż Minister Kultury zdecydował się na zainicjowanie zebrania tzw. Internetowego Zespołu Antykrzysowego. Na spotkaniu poruszano kwestie związane z wdrożeniem odpowiednich środków, aby pomóc artystom. W efekcie dyskusji został utworzony elektroniczny przewodnik, z którego mogli korzystać pracownicy sektora kultury i sztuki¹⁵.

Z kolei Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu utworzyło możliwość skorzystania z webinarium dla artystów. Tematy obejmowały prawa autorskie w Internecie, budowanie relacji z widzami w Internecie, rozpowszechnianie sztuki w Internecie itp.¹⁶.

3. Innowacje artystów zainicjowane podczas pandemii koronawirusa - ujęcie socjo-pedagogiczne

Konsekwencje powstałej sytuacji kryzysowej związanej z pandemią oraz przeniesienie ich działalności do sieci wymusiło na artystach innowacyjne formy ich pracy artystycznej. Powstały nowe możliwości kontynuowania działań artystycznych w Internecie, są to m.in.: biblioteki i muzeum online, wirtualne wystawy, stand up i wiele innych¹⁷.

Artyści teatralni inicjowali takie innowacje artystyczne, jak nagrywanie teledysków o pandemicznej tematyce i nie tylko, wirtualne dyskusje z widzami czy różnorodne podcasty. Ponadto artyści decydowali się także występować na balkonach swoich domów czy wśród pobliskich ulic¹⁸.

Ważną częścią pracy artystów był teatr online. Wielu artystów przyczyniło się do utworzenia projektów z artystami zagranicznymi, jak np. spektakle. Wszelkie próby i przygotowania do spektakli odbywały się przez Internet. Projekty miały okazję cieszyć się popularnością na skalę międzynarodową¹⁹.

¹⁴ Tamże, s. 15-16.

¹⁵ A. Bąk (red.), K. Węglarska, *Praca zbiorowa, Rocznik Kultury Polskiej 2020 – wersja cyfrowa*, Narodowe Centrum Kultury, s. 18, www.sklep.nck.pl/pl/p/Rocznik-Kultury-Polskiej-2020-do-pobrania-PDF-/917 [5.07.2021].

¹⁶ Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, *#Kulturawsieci: Ruszają webinaria dla artystów*, www.gov.pl/web/kulturaisport/kulturawsieci-ruszaja-webinaria-dla-artystow [10.07.2021].

¹⁷ T. Dulnicz, J. Mazurczak, Raport, *Spędzanie czasu wolnego w okresie pandemii koronawirusa*, Specifica Forum Marki Miejsca, 2020, www.silesia-sot.pl/wp-content/uploads/2020/10/SPECIFICA-raport?z-badan-dot.-spedzania-czasu-wolnego-w-okresie-pandemii-koronawirusa.pdf [13.07.2021].

¹⁸ M. Krajewski, M. Frąckowiak, Raport, *W poszukiwaniu strategii. Działania instytucji Teatralnych w czasie pandemii. Raport z badania prowadzonego z osobami kierującymi instytucjami teatralnymi w Polsce*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszeńskiego, 2020, s. 46, www.institut-teatralny.pl/upload/files/W%20poszukiwaniu%20strategii_%20Działania%20instytucji%20teatralnych%20w%20czasie%20pandemii.pdf [13.07.2021].

¹⁹ A. Buchner, K. Fereniec-Błońska i in., Raport, *Obecność Teatrów w przestrzeni online w trakcie pandemii*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszeńskiego, 2021, s. 27, www.wydawnictwo.institut-teatralny.pl/wydawnictwo-institutu-teatralnego/14543-obecnosc-teatrow-wprzestrzeni-online-w-

Powstało także wiele wydarzeń kulturalnych w Internecie, takich jak: kultura w kwarantannie czy impreza masowa online. Wydarzenia te były oznaczone tagami i adresowane do wszystkich, którzy interesują się kulturą i sztuką²⁰.

Nowy wymiar pracy artystycznej i sztuki w formie Internetowej (która w niektórych przypadkach zyskała miano innowacyjnej) miał wpływ na relacje międzyludzkie. Należy zatem wskazać na kwestie socjo-pedagogiczne innowacyjnych działań artystycznych. Wydaje się zasadne postawienie pytania o to jaką wartość dla społeczeństwa miała ta forma sztuki oraz co przyniosła podczas pandemii. Zanim jednak poruszy się te aspekty należy zdefiniować pojęcie socjo-pedagogiki. Dziedzina ta zajmuje się zarówno socjologią jak i pedagogiką [Sztompka 2002, s. 17].

Socjologia bada dane społeczeństwo, co więcej opisuje i wyjaśnia pewne zjawiska, które w tym społeczeństwie zachodzą. Poszukuje także rozwiązań, aby móc to zjawisko wyjaśnić. Socjologia może zajmować się na przykład badaniem określonej grupy społecznej bądź społeczeństwa wybranego państwa [Jasińska-Kania 2006, s. 15].

Natomiast pedagogika zajmuje się kształceniem człowieka w taki sposób, aby nabyła ona pewne postawy, poglądy czy wartości, prowadzące do postrzegania otaczającej rzeczywistości w sposób pozytywny. W pedagogice zawierają się pewne procesy i etapy, które mają wychowywać i rozwijać jednostkę ludzką [Kwieciński, B. Śliwerski 2003, s. 11].

W trakcie panującego wirusa dużą rolę wśród społeczeństwa odegrała komunikacja. Zwłaszcza w dobie społecznej izolacji była ona niezmiernie ważna. Artyści sporo dyskutowali na temat nowych warunków pracy poszukując nowych alternatyw. Inicjowali spotkania na platformie zoom, co powodowało zawieranie nowych znajomości w środowisku artystycznym, a wspólne połączenie sił przyczyniało się do zacieśniania więzi między ludźmi²¹.

Istotnym znaczeniem dla grona artystycznego były relacje nie tylko pomiędzy samymi artystami ale także pomiędzy widzami. Podczas tego okresu artyści angażowali się w rozmowy z widzami, wspierając ich i motywując do walki z wirusem. Natomiast widzowie przyznali, że tęsknią za artystami i całą otoczką związaną ze sztuką. Odbiorcy sztuki uważają, że podczas pandemii pojawiło się zbyt dużo ofert artystycznych, co czasami przyczyniło się do pewnej obojętności i braku zainteresowania sztuką²².

Zarówno artyści jak i widzowie dodawali sobie nawzajem otuchy. Dzielono się przemyśleniami na temat pandemii, tworzono materiały dźwiękowe lub graficzne o tematyce motywującej, zachęcano się wzajemnie do pomocy, dzielono się

trakcie-pandemii.html [13.07.2021].

²⁰ Raport, *Kultura w sieci. Transformacja cyfrowa?*, Open Eyes Economy Summit, 2020 [24.07.2020].

²¹ A. Buchner, K. Ferenc-Błońska i in., Raport, *Obecność Teatrów...*, dz. cyt., s. 16 [25.04.2021].

²² Raport, *Renewed Reality. Jak reagować na zmiany wywołane pandemią koronawirusa?*, INFUTURE.INSTITUTE, 2020, s. 24-25, www.infuture.institute/wp-content/uploads/2020/05/RENEWED?REALITY-infuture.institute-maj_2020.pdf [25.07.2021].

własnymi problemami itp. Ze strony artystów pojawiły się także prośby o wsparcie finansowe²³.

Przeniesienie sztuki do Internetu przyniosło wiele zalet. Natomiast według widzów sztuka online posiada także pewne wady. Główną zaletą dla widza jest dostęp online do większości spektakli oraz udział w wydarzeniach kulturalnych poprzez Internet prosto z domu, co wiąże się m.in. z zaoszczędzonym czasem i komfortem oglądania – sztuka na wyłączność. Widzowie twierdzą, że sztuka w Internecie przyczyniła się do lepszego samopoczucia, a poprzez uczestnictwo w wydarzeniach online czy spektaklach widzowie mogli chociaż na chwilę zapomnieć o pandemii. Według niektórych takie uczestnictwo było formą terapii podczas tego trudnego okresu²⁴.

Widzowie dostrzegają także wady korzystania ze sztuki w Internecie. Dla wielu z nich spotkania w teatrze były bardzo cenne, z uwagi na wcześniejsze przygotowanie do spotkania, doświadczenia zmysłowe podczas wizyty w teatrze. Niestety takich wrażeń nie można osiągnąć poprzez sztukę Internetową. Widzowie opisują, że jeżeli decydują się na oglądanie sztuki z domu to problemem staje się przestrzeń domowa, która rozprasza widza, chociażby ze względu na obowiązki domowe. Na domiar tego widzowie nie czują się częścią tych wydarzeń ze względu na brak odczuwania wrażeń tak jak podczas wizyty w teatrze²⁵.

4. Metodologia przeprowadzonych badań

Badania obejmowały innowacyjne formy pracy artystów zainicjowane podczas pandemii koronawirusa, poprzez które nastąpiło poznanie innowacyjnych form pracy artystów w dobie pandemii. W badaniach podjęto próbę rozwiązania kwestii związanych z ogólną oraz innowacyjną aktywnością artystów w Internecie, technologiami informatycznymi i metodami, które artyści poznali i używali do działań artystycznych oraz innowacyjnymi działaniami artystów poza Internetem. W związku z tym założono, iż pandemia spowodowała, że artyści utworzyli innowacyjne formy pracy. Ponadto postawiono tezę, iż artyści w znacznym stopniu korzystali z Internetu i miało to wpływ na ich innowacyjne działania. Skutkiem tego było również to, że artyści poznali technologie informatyczne i metody, które stosowali w celu kontynuacji swojej pracy. Co więcej, założono, że artyści działali także poza Internetem.

²³ K. Chajbos, B. Lis i in., *Raport, Przyszłość kultury. Badanie poznańskiego sektora*, Centrum Praktyk Edukacyjnych w Centrum Kultury Zamek, 2020, s. 82-83, www.docplayer.pl/202138015-Przyszlosc-kultury?badanie-poznanski-go-sektora.html [25.07.2021].

²⁴ B. Kietlińska, Raport, „*Kiedy skończy się kwarantanna i będzie można wrócić do Teatru, ja wrócę*”. *Raport z badania publiczności teatralnej w czasie pandemii koronawirusa w Polsce*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2021, s. 21-29, [www.instytut-teatralny.pl/upload/files/Instytut%20Teatralny%20-%20Raport%20-%20Kiedy%20skończy%20się%20kwarantanna%20i%20będzie%20można%20wrócić%20do%20teatru%2C%20ja%20wrócę\(1\).pdf](http://www.instytut-teatralny.pl/upload/files/Instytut%20Teatralny%20-%20Raport%20-%20Kiedy%20skończy%20się%20kwarantanna%20i%20będzie%20można%20wrócić%20do%20teatru%2C%20ja%20wrócę(1).pdf) [28.07.2021].

²⁵ Tamże, s. 29-32.

Zmienną niezależną jest: koronawirus, praca w teatrze, korzystanie z Internetu, aktorzy, plastycy, muzycy, tancerze, płeć, wiek, zawód, staż pracy, miejsce zamieszkania, wykształcenie, znajomość nowoczesnych technologii informatycznych, natomiast zmienną zależną są innowacyjne formy pracy artystów zainicjowane podczas pandemii koronawirusa.

Wskaźniki empiryczne to: innowacyjne formy pracy artystów zainicjowane podczas pandemii koronawirusa: treningi online, warsztaty online, nagrywanie teledysków i filmów, udostępnianie transmisji ze spektaklów, wideo-rozмовy. W dalszym ciągu wskaźnikami przedstawia się w następujący sposób: miejsce pracy – teatr, instytucje teatralne; miasto – małe, średnie, duże; znajomość technologii informatycznych – niska, średnia, dobra, bardzo dobra.

Do przeprowadzenia przedstawionych badań posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Wybraną techniką badawczą jest ankieta z kolei narzędziem użytym na potrzeby realizacji badań jest kwestionariusz ankiety.

Badania przeprowadzono we wrześniu 2021 roku na artystach teatralnych na terenie Polski. Badania obejmowały 20 ankietowanych i zostały zrealizowane poprzez kwestionariusz ankiety zamieszczony na stronie internetowej. Kwestionariusz miał charakter anonimowy. Ankietowani to artyści zawodowi o profesjach takich, jak: plastyk, muzyk, aktor, tancerz.

5. Wyniki przeprowadzonych badań własnych

5.1. Charakterystyka badanej populacji

Wiek badanych artystów

W przeprowadzonych badaniach wzięło udział 45% artystów w wieku 28-35 lat, zaś 15% badanych miało 36-43 lata. Natomiast w wieku 44-53 lat zbadano 30% artystów. Najmniej respondentów to artyści w wieku powyżej 53 lat – 10%.

Płeć badanych artystów

W badaniach wzięło udział 55% kobiet oraz 45% mężczyzn. Z przedstawionych danych wynika, że w badaniach uczestniczyło więcej kobiet niż mężczyzn.

Wykształcenie badanych

Żaden z ankietowanych nie zaznaczył odpowiedzi, że posiada wykształcenie podstawowe i zawodowe. Zaledwie 5% badanych ma wykształcenie średnie, z kolei aż 95% respondentów posiada wykształcenie wyższe.

Wielkość obszaru zamieszkiwanego przez artystów

Badania pokazały, że 10% ankietowanych to mieszkańcy wsi. Natomiast tyle samo procent artystów zamieszkuje miasto do 50 tys. mieszkańców. Z kolei 15% badanych twierdzi, że mieszka w mieście od 50 tys. do 150 tys. ludności. Aż 65% badanych to respondenci zamieszkujący miasto powyżej 150 tys. mieszkańców.

Wielkość obszaru, w którym pracują artyści

Żaden z badanych artystów nie wykonuje swojej pracy na wsi. Natomiast 5%

artystów podjęło pracę w mieście do 50 tys. mieszkańców. Jednakże 20% badanych uważa, że pracuje w mieście od 50 tys. do 150 tys. 75% ankietowanych jest zatrudnionych w mieście powyżej 150 tys. mieszkańców.

Zawód wyuczony (artystyczny) badanych artystów

Najwięcej badanych (55%) to artyści o zawodzie aktor, zaś najmniej badanych (5%) to plastycy. Natomiast 15% ankietowanych wykonuje zawód tancerza. 25% artystów realizuje się w zawodzie artysta-muzyk.

Zawód wykonywany artystów

Niektórzy z badanych oprócz wykonywania zawodu artysty opisali swoje dodatkowe zawody: tancerz (3), wokalista, logopeda artystyczny (wymowa sceniczna), dziennikarz, aktor (11), plastyk, technik weterynarii, opiekun medyczny, instruktor tańca klasycznego, śpiewak estradowy/operowy (5), nauczyciel, coach, fotograf, choreograf, reżyser ruchu, instruktor teatralny, lektorka, animator, muzyk, monter, elektryk, malarz, sprzedawca, ogrodnik.

Staż pracy w wykonywanym zawodzie

Nikt z respondentów nie posiada stażu pracy do 1 roku lub od 2 do 5 lat. Z kolei 30% badanych uważa, że posiada od 6 do 9 lat stażu. Aż 70% twierdzi, że ich staż pracy to powyżej 9 lat.

Zawód artystyczny jako jedyne źródło utrzymania

Połowa ankietowanych (10 z 20) uważa, że ich staż pracy to jedyne źródło utrzymania: „kocham swój zawód i jest dość dochodowy”, „trudno jest wykonywać inną pracę z tak specjalistycznym wykształceniem”, „godzenie dwóch etatów i posiadanie rodziny nie byłoby łatwe”. Druga połowa badanych podejmuje dodatkową pracę: „pracuję także dorywczo w dziale administracji”, „w pandemii rozpocząłem zajęcia z emisji głosu online celem utrzymania płynności finansowej”, „jestem również autorem książek”, „oprócz teatru, telewizji i kina pracuję także jako wykładowczyni przedmiotów aktorskich”, „dodatkowo pracuję w szkole na etacie”.

5.2 Aktywność artystów w Internecie podczas pandemii korona wirusa

Działania artystyczne a obostrzenia podczas pandemii

Wszyscy badani stwierdzili, że ich działania artystyczne zostały ograniczone bądź utrudnione, ponieważ: „poprzez pandemię instytucje kulturalne zostały zamknięte”, „nie było możliwości odbywania przedstawień i innych imprez kulturalnych”, „wszystkie teatry, w których gram, zawiesiły działalność”, „były wstrzymane castingi, nagrania. Dopiero po czasie pojawiła się możliwość pracy online ale w kiepskiej jakości”, „teatry były zamknięte lub posiadały limity związane z publicznością”.

Kontynuacja działań artystycznych w Internecie przez artystów w związku z pandemicznymi obostrzeniami

Dwunastu ankietowanych kontynuowało swoje działania w Internecie w następujący sposób: „stwierdziliśmy, że zrobimy spektakle nadawane on-line”, „podchodziłam do konkursów grantowych kultura w sieci”, „zajęcia online, poszukałam też pracy jako technik weterynarii, bo tu była możliwość pracy. Gabinety weterynaryjne nie zostały zamknięte”, „koledzy mi zaproponowali projekt typu „koncert online” więc się zgodziłem i udało się współpracować razem jednorazowo”, „swoją działalność przenieśliśmy do Internetu (spektakle online, usługi lektorskie, reklamy)”. Z kolei 8 osób uznało, że nie kontynuowało takiej formy działań artystycznych, ponieważ: „dziedzina sztuki, którą się zajmuję ma rację bytu jedynie w trakcie spotkania z żywym widzem”, „nie jest to obszar, w którym szukam pracy”, „nie odnajduję się w tym medium i nie sądzę, by było możliwe robienie teatru w Internecie”.

Ogłaszanie się na portalach społecznościowych w Internecie w celu poszukiwaniu pracy lub prezentowania swoich dzieł/twórczości w czasie pandemii

Ośmiu badanych uważa, że ogłaszało się na portalach społecznościowych: „jako premiera projektu online”, „mam strony weterynaryjne gdzie można znaleźć ogłoszenia pracy”, „uważam, że w ten sposób mogłem dotrzeć do odbiorców i była to jedna z form na ten czas”, „reklamowałem moją książkę”. Z kolei pozostałe 12 osób twierdzi, że nie korzystało z portali społecznościowych: „nie czułam tej formy działań”, „a czego miałam szukać jak wszystko było wstrzymane. A później propozycje pracy były np. pod hasłem non profit albo za stawkę wyłączającą ludzkiej godności”, „było zbyt dużo ogłoszeń”.

Korzystanie z portali społecznościowych w Internecie

Aż 12 osób zaznaczyło, iż korzysta z Facebooka. Natomiast 5 badanych używa Instagrama. Tyle samo odpowiedzi (5) zebrał Youtube. Nikt z badanych nie zaznaczył TikToka. Z kolei 1 badana twierdzi, że używa messengera. W pytaniu ankietowani mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jedną odpowiedź.

5.3 Metody i technologie informatyczne stosowane przez artystów do ich twórczości artystycznej podczas pandemii

Korzystanie z wideo-rozmów celem kontynuacji działań artystycznych w czasie pandemii

Dziesięciu badanych twierdzi, że korzystała z wideo-rozmów: „sporadyczne spotkania zespołu teatru online”, „czytanie sztuki odbywało się w jednym przypadku przez Internet, a raz czytanie scenariusza filmowego”, „zrobiłem jedną premierę teatralną w całości na VOD, kilka live'ów na początku pandemii”, „nagrywaliśmy różne materiały muzyczne”, człowiekiem. Pozostali ankietowani (10) uważa, że nie korzystała z wideo-rozmów: „są dziedziny sztuki, które nie mają racji bytu w sferze wirtualnej”, „nie jest możliwe prowadzenie on-line prób chóru zawodowego”.

Programy do wideo-rozmów używane przez artystów

Siedmiu respondentów zaznaczyło, że używali Zoom'a do wideo-rozmów, zaś jedna osoba korzystała z Teams'a. Żaden z ankietowanych nie korzystał z programu Meet. Z kolei tylko 2 badanych przyznało, że korzystało ze Skype'a. 3 badanych używało Messengera i Facebooka do wideorozmów. W pytaniu ankietowani mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jedną odpowiedź.

Aplikacje i programy informatyczne służące rozwojowi innowacyjnych działań artystów

Jedna ankietowana uznała, że korzystała z aplikacji i programów informatycznych do stworzenia innowacyjnych działań artystycznych: „jeszcze zanim przyszła pandemia korzystałem z takich instrumentów”. Natomiast 19 osób nie korzystało z takich narzędzi: „nie posiadam wystarczająco odpowiedniej wiedzy, aby korzystać z takich programów”, „robili to inni, z którymi współpracowałam”, „nie prowadziłem działań artystycznych w formie elektronicznej”.

Utrzymanie relacji z widzem i poszerzenie grona odbiorców

Dziesięciu badanych wyraziło chęć poszerzenia grona swoich odbiorców oraz utrzymywania relacji z widzem: „chciałam wesprzeć swoich widzów w tym trudnym czasie”, „miałam zajęcia online i rozmawiałam też telefonicznie ze swoimi uczniami. Brałam też udział w lekcjach online z Opery Nova”, „były nagrania online z teatru: streamingi”, „nie miałem się gdzie wyżyć twórczo”, „i widzowie i artyści potrzebowali kontaktu choćby online. Na początku był on świeży i atrakcyjny”, „w ramach fanpejdżu”, „poszerzyłam projekt online, który był szerowany”, „widz tego potrzebował i zdałem sobie sprawę z faktu, że o widza należy zabiegać”. Druga połowa badanych nie inicjowała takich zdarzeń: „narzędzia internetowe są mi raczej obce”, „nie czułam takiej potrzeby”.

Sposoby utrzymania kontaktu z widzem i poszerzenia grona odbiorców działań artystycznych podczas pandemii

Pięciu badanych twierdzi, że było wsparciem dla widzów w Internecie podczas pandemii w następujący sposób: wspieranie kondycji psychicznej widza, możliwość udzielenia wywiadu. 8 badanych nagrywało filmy i teledysków dla odbiorców; udostępnienie widzowi relacji z prób generalnych lub z tworzonych dzieła, transmisje dotyczące spektakli. Nikt z ankietowanych nie występował na podwórkach/balkonach domowych. Natomiast 1 osoba zajęła się prowadzeniem video-bloga. Z kolei 3 respondentów organizowało warsztaty i wydarzenia artystyczne online; treningi online, wirtualne czytanie bajek dla najmłodszych, organizowanie konkursów i quizów dla odbiorców. 4 osoby przyczynili się do takich aktywności, jak: „wrzucanie postów aktualizujących/motywujących”, „spektakle grane na żywo online”, „wystawy na rynku w mieście”, „czytanie poezji”. W pytaniu ankietowani mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jedną odpowiedź.

Najnowsze możliwości kontynuacji działań artystycznych w Internecie, powstałych podczas pandemii

Jedenaście osób odpowiedziało, że korzystało z najnowszych możliwości kontynuacji działań artystycznych w Internecie (np. teatry online, wirtualne wystawy itp.): „uważam, że trzeba korzystać z takich możliwości jakie daje technologia”, „otrzymałam dofinansowanie. W przeciwnym wypadku chyba nie podjęłabym się realizacji”, „korzystałam z koncertów online”, „korzystałam z wirtualnych wystaw, wystawiłam kilka swoich prac związanych z tematyką pandemii”, „spektakle online”. 9 ankietowanych twierdzi, że nie inicjowało takich działań: „trzeba mieć dobry sprzęt do nagrywania, program do obróbki. Miejsca do nagrań, dobrego światła itp. A to wymaga nakładów finansowych mniejszych lub większych”, „nie lubię spędzać czasu przed komputerem”, „nic mnie nie zainteresowało”.

Formy najnowszych możliwości kontynuacji działań artystycznych podczas pandemii

Pytanie dotyczyło formy najnowszych możliwości kontynuacji działań artystycznych podczas pandemii. 11 ankietowanych brało udział w teatrach online. Z kolei 7 respondentów korzystało z koncertów i wydarzeń artystycznych online. Zarówno wirtualne wystawy jak i muzeum otrzymały po 2 głosy. Nikt z badanych nie korzystał z bibliotek oraz audioteek internetowych. 1 osoba brała udział w warsztatach online. W pytaniu ankietowani mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jedną odpowiedź.

Szkolenia dotyczące metod i technologii informatycznych w celu poszerzenia działań artystycznych w Internecie w dobie pandemii

Dwadzieścia procent badanych odpowiedziało, że skorzystało ze szkoleń z metod i technologii informatycznych, natomiast aż 80% badanych nie brało udziału w takich szkoleniach. Nikt z badanych nie zaznaczył odpowiedzi raczej tak lub raczej nie.

Udział artystów w szkoleniach z metod i technologii informatycznych podczas pandemii

Jedna osoba badana uznała, że brała udział w szkoleniach z tworzenia repozytoriów cyfrowych, obrazów w trybie 3D, vr, awatarów, obrazu audiowizualnego. Nikt z ankietowanych nie zaznaczył szkoleń z innowacji hybrydowych, z prowadzenia zajęć muzycznych za pomocą Internetu oraz z technologii RSS i tworzenia. Natomiast 2 osoby twierdzi, iż brały udział w szkoleniu o tym, w jaki sposób skutecznie wypromować swoją sztukę podczas pandemii koronawirusa i zbudować społeczność w Internecie. 1 osoba zdobyła wiedzę na temat praw autorskich w sieci. 2 ankietowanych brało udział w następujących szkoleniach: „szkolenie z obsługi komputera”, „szkolenie z selftaping’u”. W pytaniu ankietowani mieli możliwość zaznaczenia więcej niż jedną odpowiedź.

Znajomość najnowszych technologii informatycznych

Pięć procent badanych uznało swój poziom z nowoczesnych technologii informatycznych za bardzo dobry. 25% badanych twierdzi, że ich umiejętności z tejże dziedziny są na dobrym poziomie. Z kolei taki sam procent badanych (25%)

oznajmia, że ich umiejętności informatyczne są na niskim poziomie.

Innowacyjna twórczość artystyczna utworzona przy pomocy najnowszych technologii informatycznych w dobie pandemii

5% badanych twierdzi, że zainicjowało innowacyjną twórczość artystyczną za pomocą narzędzi informatycznych w czasie pandemii. 15% badanych odpowiedziało „raczej tak”, natomiast 20% ankietowanych zaznaczyło „raczej nie”. Aż 60% badanych zaznaczyło odpowiedź „nie”.

Innowacyjna twórczość artystyczna powstała w czasie pandemii, do której zostały wykorzystane najnowsze technologie informatyczne – odpowiedzi badanych

Cztery osoby badane uzasadniło swoją odpowiedź w kwestii korzystania z najnowszych technologii informatycznych do utworzenia innowacyjnej twórczości: „jestem w trakcie nagrywania swoich autorskich utworów i kręcenia do nich teledysków, wierzę w wartość społeczną tego „dzieła”, „nagrywanie poezji wizji i foni za pomocą iPhone”, „napisałem książkę i przygotowałem ją do druku. Wszystkie działania i kontakty z ilustratorem, redaktorem technicznym i drukarnią odbywały się online”, „vlog związany z moimi podróżami, czytanie wierszy online, wirtualne spotkania z młodzieżą, sfilmowany i zmontowany spektakl teatralny z myślą o widzu online. Jednak miałam wsparcie operatora i montażysty, którzy operują IT”.

5.4 Innowacyjne działania artystów poza Internetem w dobie pandemii

Innowacyjne działania artystyczne zainicjowane przez badanych poza Internetem w czasie pandemii

Trzy osoby ankietowane odpowiedziały, że zainicjowali innowacyjne działania artystyczne poza Internetem: „pojawiło się dużo czasu”, „chciałem zająć czymś myśli”, „zamiast planowanego spektaklu powstał happening/wydarzenie w plenerze przy lokacjach wewnątrz i na zewnątrz wokoło pomnika. To wszystko nagrane w sekwencjach i zmontowane. Był też podkładany głos”. Znaczna większość badanych odpowiedziała, że nie utworzyła takich działań: „skupiłem się na promowaniu sztuki w Internecie”, „wszystko było zamknięte”, „korzystałem z czasu wolnego, by robić inne rzeczy dla których nigdy wcześniej nie miałem czasu”.

Innowacyjne działania artystyczne zainicjowane podczas pandemii poza Internetem – odpowiedzi badanych

Kilku badanych (3) uzasadniło swoją odpowiedź związaną z utworzeniem innowacyjnych działań poza Internetem: „kurs przygotowawczy dla kandydatów do szkół aktorskich”, „pisanie scenariusza”, „Teatr”.

Podsumowanie

Niniejszy artykuł miał na celu wskazać zachowanie artystów wobec bardzo trudnej dla nich sytuacji pandemii. Ważnym elementem przeprowadzonych badań było poznanie innowacyjnych form pracy artystów podczas pandemii koronawirusa. Dzięki temu uzyskano dane, które potwierdzają wcześniej ustalone założenia. Z badań wynika, że pandemia miała znaczenie w zainicjowaniu przez artystów innowacyjnych form pracy.

Pandemia okazała się próbą dla sektora kultury i sztuki, szczególnie dla artystów, których status zawodowy nie jest jasno sprecyzowany w normach prawnych. Artyści w dobie pandemii poszukiwali zatem nowych rozwiązań, aby móc kontynuować swoją pracę. Niewątpliwie dużą szansą dla nich okazał się Internet. Niewielka część artystów utworzyła takie innowacje za pośrednictwem Internetu, jak np. prowadzenie teatrów online – streamingi na żywo z prób spektakli, prowadzenie zajęć i warsztatów online, dyskusje z widzami i wiele innych. Pojawiły się również odpowiedzi, które dotyczyły korzystania z metod i technologii informatycznych. Artyści chętnie brali udział w szkoleniach z selftaping’u, tworzenia awatarów, obrazów 3D czy vr, szkolenia z praw autorskich, autopromocji.

Szkolenia te miały wpływ na poszerzenie kompetencji artystów w celu promowania swoich innowacyjnych działań artystycznych podczas pandemii. Artyści angażowali się także w swoje indywidualne projekty, jak np. „nagrywanie poezji wizji i foni za pomocą iPhone”, „vlog związany z podróżami, czytanie wierszy online, wirtualne spotkania z młodzieżą, sfilmowany i zmontowany spektakl teatralny z myślą o widzu online”, zaś jeżeli kwestia dotyczy innowacyjnych działań poza Internetem, wówczas jeden z artystów utworzył: „kurs przygotowawczy dla kandydatów do szkół aktorskich”.

Badania potwierdziły, że Internet w świetle działań artystycznych posiada zarówno wady jak i zalety, ale pomaga skutecznie docierać do szerokiej rzeszy odbiorców. Natomiast sztuka online często bywa przekazywana w niezbyt dobrej jakości, bez możliwości głębszych przeżyć, aniżeli te oferowane w bezpośrednim odbiorze na żywo. Jednakże w dobie panującego wirusa tylko taka sztuka, bardzo często, miała rację bytu i była sposobem na kontynuowanie pracy przez artystów. Dla wielu widzów sztuka online i szereg innowacji idących z nią w parze służyły jako odskocznia od pandemicznej rzeczywistości, będąc pewnego rodzaju terapią.

Artyści i widzowie wspierali się nawzajem słowami otuchy, co wpłynęło na zacieśnianie więzi pomiędzy tymi grupami. Pandemia i związana z nią izolacja społeczna przyspieszyły proces cyfryzacji, wskutek czego wielu artystów jak i populacja ogółem miało za zadanie szybko zaadaptować się do nowej rzeczywistości i funkcjonowania w świecie wirtualnym. Z kolei niektóre działania artystów spowodowały, iż sztuka przybrała nową, innowacyjną formę niż dotychczas. Może być to początek ku rewolucji sztuki.

Bibliografia

- Bąk A. (red.), Węglarska K., *Praca zbiorowa, Rocznik Kultury Polskiej 2020 – wersja cyfrowa*, Narodowe Centrum Kultury, www.sklep.nck.pl/pl/p/Rocznik-Kultury-Polskiej-2020-do-pobrania-PDF-/917 [5.07.2021].
- Buchner A., Fereniec-Błońska K. i in., Raport, *Obecność Teatrów w przestrzeni online w trakcie pandemii*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2021, www.wydawnictwo.instytut-teatralny.pl/wydawnictwo-instytutu-teatralnego/14543-obecnosc-teatrow-wprzestrzeni-online-w-trakcie-pandemii.html [13.07.2021].
- Chajbos K., Lis B. i in., Raport, *Przyszłość kultury. Badanie poznańskiego sektora*, Centrum Praktyk Edukacyjnych w Centrum Kultury Zamek, 2020, s. 82-83, www.docplayer.pl/202138015-Przyszlosc-kultury?badanie-poznanskiego-sektora.html [25.07.2021].
- Czyżewski K., Fogler J. i in., Raport, „*Raport kultura. Pierwsza do zamknięcia, ostatnia do otwarcia. Kultura w czasie pandemii COVID-19*”, Open Eyes Economy Summit, 2020, www.scenastu.pl/assets/Pliki-do-pobrania/Raport-kultura-23.10.pdf [2.07.2021].
- Dulinicz T., Mazurczak J., Raport, „*Spędzanie czasu wolnego w okresie pandemii koronawirusa*”, Specifica Forum Marki Miejsca, 2020, www.silesia-sot.pl/wp-content/uploads/2020/10/SPECIFICA-raport?z-badan-dot.-spedzania-czasu-wolnego-w-okresie-pandemii-koronawirusa.pdf [13.07.2021].
- Duszyński J., Afekt A. i in. (2020), *Zrozumieć COVID-19. Opracowanie zespołu ds. COVID-19 przy prezesie Polskiej Akademii Nauk*, Polska Akademia Nauk, [b.m.].
- Estreicher K. (1988), *Historia sztuki w zarysie*, Warszawa: PWN.
- Filipiak M. (red.) (2009), *Wprowadzenie do socjologii kultury*, Lublin: Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej.
- Gajda J. (2008), *Antropologia kulturowa. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Ilczuk D., Raport, *Artystki i artyści Teatru w czasach COVID-19. „Dopóki jawi się przede mną kolejna premiera, będę walczyć”*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2021, [www.instytutteatralny.pl/upload/files/Artystki%20i%20artyści%20teatru%20w%20czasach%20COVID-19\(2\).pdf](http://www.instytutteatralny.pl/upload/files/Artystki%20i%20artyści%20teatru%20w%20czasach%20COVID-19(2).pdf) [6.07.2021].
- Iwanowski D., Szewczyk N., Raport, „*Inna kultura jest możliwa. Koronawirus i przyszłość kultury w Polsce*”, Instrat Policy Paper, 2020, www.instrat.pl/wp-content/uploads/2020/09/Instrat-Policy-PaperInna-Kultura.pdf [3.07.2021].
- Jasińska-Kania A. i in. (2006), *Współczesne teorie socjologiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Kaczmarek S., Połuszna J. (2019), *Uwarunkowania finansowania twórców i artystów w Polsce*, „OPTIMUM ECONOMIC STUDIES” nr 3.
- Kietlińska B., Raport, „*Kiedy skończy się kwarantanna i będzie można wrócić do*

Teatru, ja wróć”. Raport z badania publiczności teatralnej w czasie pandemii koronawirusa w Polsce, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2021, [www.instytut-teatralny.pl/upload/files/Instytut%20Teatralny%20-%20Raport%20%20Kiedy%20skończy%20się%20kwarantanna%20i%20będzie%20można%20wrócić%20do%20teatru%2C%20ja%20wróćę\(1\).pdf](http://www.instytut-teatralny.pl/upload/files/Instytut%20Teatralny%20-%20Raport%20%20Kiedy%20skończy%20się%20kwarantanna%20i%20będzie%20można%20wrócić%20do%20teatru%2C%20ja%20wróćę(1).pdf) [28.07.2021].

- Knera J., Jelińska A., Analiza, „*Stan sektora kultury i jego odmrażanie w czasie pandemii*”, Obszar Metropolitalny Gdańsk Gdynia Sopot, 2020, www.metropoliagdansk.pl/upload/files/Odmrażanie%20sektora%20kultury%20%20w%20okresie%20post%20pandemicznym%20spowodowanym%20Covid?19%206maja%202020.pdf [10.07.2021].
- Krajewski M., Frąckowiak M., Raport, *W poszukiwaniu strategii. Działania instytucji Teatralnych w czasie pandemii. Raport z badania prowadzonego z osobami kierującymi instytucjami teatralnymi w Polsce*, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, 2020, www.instytutteatralny.pl/upload/files/W%20poszukiwaniu%20strategii_%20Działania%20instytucji%20teatralnych%20w%20czasie%20pandemii.pdf [13.07.2021].
- Kunowski S. (1997), *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie.
- Kwieciński Z., Śliwowski B. (2003), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lisiecki J., Bobrowicz W. (red.) (2009), *Sztuka wpisana we współczesne nauczanie i wychowanie*, w: *Pedagogika i kultura. Pomiędzy teorią a praktyką*, Lublin: VERBA Oficyna Wydawnicza.
- Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, *#Kulturawsieci: Ruszają webinaria dla artystów*, www.gov.pl/web/kulturaisport/kulturawsieci-ruszaja-webinaria-dla-artystow [10.04.2021].
- Olender A., „*Śmieją się z nas, kiedy wysyłamy CV*”. Ten wywiad o życiu artystów zostanie ci w głowie na długo, 11.11.2020, www.natemat.pl/326359,artysci-w-czasie-pandemii-nie-maja-zadnego-wsparcia-ze?strony-rzadu# [6.07.2021].
- Pacholski M., A. Słaboń A. (2001), *Słownik pojęć socjologicznych*, Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Raport, „*Ekspertyza 22. Status artysty – czas pandemii, czas stabilizacji*”, Open Eyes Economy Summit, 2020, www.oees.pl/wp-content/uploads/2020/07/EKSPERTYZA-22.pdf [3.07.2021].
- Raport, *Kultura w sieci. Transformacja cyfrowa?*, Open Eyes Economy Summit, 2020, www.google.pl/utl?saDCNgQFjADegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Foes.ad%2F1495676%2F&usg=AOvVaw0sv3pnIPxWK4t8iE4QT6KC [24.07.2021].
- Raport, *Renewed Reality. Jak reagować na zmiany wywołane pandemią koronawirusa?*, INFUTURE.INSTITUTE, 2020, www.infuture.institute/wp-

- content/uploads/2020/05/RENEWED?REALITY-infuture.institute-maj_2020.pdf [25.07.2021].
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 kwietnia 2019r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa artystycznego (Dz.U.2019.717), www.prawo.pl/akty/dz-u-2019-717,18843417.html [28.07.2021].
 - Skuza A. (2011), *Interakcje społeczne w procesie socjalizacji*, „Forum Pedagogiczne UKSW” nr 1.
 - Suchecki A. M. (2012), *Naukowe rozumienie kultury jako zjawiska społeczno-ekonomicznego – przegląd koncepcji*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” nr 26.
 - Sztompka P. (2002), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków: Wydawnictwo PLUS.
 - Szulborska-Łukaszewicz J. (2017), *Zarządzanie i Teatr. O statusie artysty w Polsce*, „Zarządzanie w Kulturze” nr 3.
 - Śmigiel M., Łyjak J., Raport, „Koronawirus a gospodarka UE. Wpływ na wybrane kraje Unii Europejskiej”, newdirection.online, 2020, www.newdirection.online/2018-publications-pdf/Koronawirus_a_gospodarka_Wplyw_na_wybrane_kraje_U_nii_Europejskiej_Impact_of_the_covid_19_pandemic_on_selected_EU_countries Maciej Śmigiel Jakub Łyjak-ND_Raport.pdf [31.07.2021].
 - Tchorzewski A. M. (2018), *Wstęp do teorii wychowania*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
 - Torowska J. (2005), *Rola edukacji na rzecz dziedzictwa światowego w tworzeniu edukacyjnej wspólnoty*, [w:] Sajdak A. (red.), *Kultura jako fundament wspólnoty edukacyjnej*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
 - *Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych*, (Dz. U. z 2015 r. poz. 121, 689 ze zm.), w: www.isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19981370887 [11.07.2021].
 - Węgrzyn-Jonek E. (2014), *Rozważania o wychowaniu. W poszukiwaniu teoretycznych podstaw koncepcji wychowawczej szkoły*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
 - Wilk T. (2015), *Obecność sztuki teatralnej w codzienności życia społecznego. Nowe obszary zainteresowań pedagogiki społecznej*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
 - Wilk T. (2018), *Spotkanie ze sztuką – przestrzeń wychowania i socjalizacji człowieka*, „Pedagogika Społeczna” nr 1.
 - Zarzecki L. (2012), *Teoretyczne podstawy wychowania. Teoria i praktyka w zarysie*, Jelenia Góra: Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze.
 - Zduniak A. (2013), *Socjalizacja w kontekście nowego społeczeństwa*, „Zeszyty Naukowe KUL” nr 1.

INNOVATIVE FORMS OF ARTISTS' WORK IN THE ERA OF CORONAVIRUS SARS COV-2 PANDEMIC

Summary: In late 2019 and early 2020, the Sars Cov 2 virus corona pandemic broke out in the world. This phenomenon has become a global economic, economic and social problem. During the pandemic, the government introduced a number of restrictions to limit the spread of the virus. All economic outlets and cultural institutions were suspended until further notice. This resulted in labor shortages and job cuts, which contributed to increased unemployment. The impact of the pandemic was significantly felt by the arts and culture sector. Many artists, faced with a difficult situation, decided to look for new solutions to continue their work. In an era of social isolation, the Internet presented an opportunity for culture and art. Artists relied on online art as a further continuation of their work. This form of work was to provide them with financial stability. The Internet presented them with rich opportunities and could contribute to many innovative concepts, especially in the field of art. This paper will present aspects that will deal with the innovative form of artists' work during the coronavirus pandemic and their activity on the Internet. Moreover, it will try to give an answer whether artists acquired new competences such as training in information methods and technologies while using the Internet and whether artists were able to create innovations in the field of art offline during the pandemic.

Key words: artist, culture, society, coronavirus pandemic, online forms of artists' work, enculturation, education, socialization.